

štruktúru agroekosystému, pričom rieši len technologický fenomén a hygienický aspekt produktov (čo nie je pravda!), navrhuje systémový prístup k ekologizácii poľnohospodárstva. Je to opäť ďalší smer ekologického poľnohospodárstva? V systémovom prístupe zjednodušene navrhuje len dva základné súbory opatrení: využívať poľnohospodársku krajinu v nadväznosti na krajinné plánovanie a uplatňovanie alternatívneho poľnohospodárstva (plošne alebo len lokálne, keď ho predtým odsúdil?!).

Vplyv poľnohospodárstva na krajinu je plošný a rozsiahly. Treba hľadať kompromisy medzi potrebou zabezpečiť potraviny pre ľudí a ekologickou stabilitou krajiny. Útlm poľnohospodárstva (agroturistika, ekologické – organické poľnohospodárstvo) nie je východiskom. Treba zvýšiť diverzitu pestovania plodín a optimalizovať chemizáciu vstupom integračných prvkov do pestovania rastlín a chovu dobytky.

Zoltán Bedrna

Dejme prostor ekologicky šetrnému hospodaření

Z úvodných a záverečných slov príspevku Z. Bedrna na náš článok v ŽP 5, s. 233–235, jasne vyplýva, že autor je tvrdým zastáncem konvenčného zemédelství a jeho nezastupiteľné produkční role pro lidstvo. Používá k tomu globální argumenty, zamlčuje problémy nadprodukce typické pro země EU a částečně i pro ČR. S tímto globálním hlediskem se nedá polemizovat. S tradiční funkcí zemédelství nepolemizujeme, uznáváme ji, a ani tematické zaměření č. 5 ŽP ji nenapadá z prostého důvodu: vůbec se jí totiž nezabývá jako hlavním problémem. Otevřelo na svých stránkách prostor k poznání racionální tvorby krajiny a racionálního hospodaření v krajině. To znamená důraz právě na alternativní, ekologickou stránku vztahu člověka a krajiny, na jiné než produkční stránky zemédelství a života na venkově. V těchto souvislostech by autor našel jen velmi těžko zastánce svých názorů, že agroturistika, malé rodinné farmy, živící se zemédelstvím a ekologicko-organické hospodaření nejsou východiskem a rozhodující bude jen diverzita plodín a optimalizace chemických vstupů do živočišné a rostlinné výroby. Kromě problematického dopadu tohoto přístupu na změny v krajině a její integrální kvalitu zde vystupuje otázka například čisté ekonomické: jak zajistit pro tuto produkci odbyť?

Také nás trochu zaráží termín "ekologická stabilita krajiny" spojený především s různou velikostí honů. Jsme, naopak, pro změnu krajiny (alespoň té české) pro změnu, co nejdříve skončující s megalomanskými strukturami JZD a státních statků, které poničily přirozený sociální, ekonomický a sídelní vývoj v naší pestré krajině.

Ochranu krajiny pomocí ekologického hospodaření nechápeme jako něco "navíc", na okraji, "až na to budou peníze", nejenom pro 5–10 % cekové výměry zemédelšské půdy, ale jako integrální součást zemédelšského hospodaření, která se může diferencovaně uplatnit podle ekologických a sociálních podmínek. V tom je asi hlavní rozdíl mezi námi a pohledem Z. Bedrny.

Z. Bedrna má pravdu, že není definováno naše pojetí ekologicky šetrného hospodaření. Zkrácením článku k tomuto opomenutí skutečně došlo a nemělo by se to stávat. Ekologicky šetrné hospodaření v našem pojetí vychází z definice trvale udržitelného zemédelství. V literatuře neexistuje pouze jedna definice, vzhledem k šíři interpretace samotného pojmu trvalé udržitelnosti, výběr vždy závisí na konkrétním úhlu pohledu každého autora. Například dle názoru American Society of Agronomy z r. 1989: *"Trvale udržitelné zemédelství je takové zemédelství, které zaručuje dlouhodobé uchování kvality přírodního prostředí a zdrojů, na nichž je zemédelství závislé. Produkuje potřebné množství zdravých potravin, je ekonomicky životaschopné, zlepšuje kvalitu života farmářů a společnosti jako celku."* Tak jako neexistuje jednotná definice, neexistuje ani shoda v pojmenování alternativního typu zemédelství, setkáváme se s výrazy trvale udržitelné, ekologické, organické, biologické, alternativní a pod., jak ukazuje následující definice: *"Alternativní zemédelství zahrnuje styl hospodaření známý jako biologické zemédelství, zemédelství s nízkými vstupy, organické, regenerativní nebo trvale udržitelné, neomezuje se však pouze na technologie a styl hospodaření"* (National Research Council, Washington D. C., 1989). Rozdílné přístupy k definování trvale udržitelného zemédelství lze v podstatě rozdělit na dvě velké skupiny: a) ty, jež zdůrazňují kvalitu produkce, b) ty, jež se zaměřují na technologické postupy hospodaření.

Ve všech definicích se jedná o ekologicky šetrný styl hospodaření a využívání přírodních zdrojů, proto jsme ve svém článku zvolili toto označení. Ekologicky šetrné hospodaření v souladu s citovanou definicí se neomezuje pouze na technologii farmaření, zahrnuje i sociální podmínky a kvalitu života farmářů i společnosti.

Nerozumíme námitce, že zastáváme stanovisko, že "peníze řeší všechno". Právě naopak. Nejlepším argumentem jsou formulace z našeho článku na s. 234. Nakonec i sám autor připouští, že si to uvědomujeme, že

"...len ekonomická motivácia nepostačuje...". Bohužel, autor pominul to hlavné, čo vyplýva z empirického prázdkumu a jeho interpretácie (s jehož názory sa ztotožňuje): že efektívny manažment krajiny, odpoviadajúci šetrnému hospodáreniu, musí byť založený na prosperujúcom sociálnom systéme, nikoli len na toku dotácií neadresne poskytovaných na "ekológii". Potom argumenty o jednoznačne efektívnom hospodárení na veľkoplošných výmierzach jsou sice čiastočne pravdivé z ekonomického hľadiska, ale pro péči o krajinu poněkud neadekvátni.

Výtky Z. Bedrny, že preferujeme podporu rodinných fariem, z jeho produkčného hľadiska neefektívnych, jsou v rozporu s jeho ďalší námitkou, že nechápe, proč je možné přenechať v některých případech (v těch, kde chybí rurální komunita) péči o krajinu (a dotace) specializovaným podnikatelům a zemědělským družstvům jak navrhuje, i když jde podle našeho názoru o nesytemový krok, který neřeší dlouhodobě krajinu jako funkční celek.

Krajina, našťestí, není a nikdy nebyla jen prostorem

pro pouhou produkci potravin a průmyslovou výrobu. O evropské kulturní krajině platí, že osud krajiny a člověka je zde těsně vzájemně provázán. Proto nám jde tolik o to, aby ekologické způsoby myšlení o krajině byly otevřené i mimoekonomickým, mimoprodukčním tendencím, které byly v minulosti v našich zemích násilně potlačovány. Tok ekologických dotací by mohl, při správném nasměrování a využití sociálního a kulturního potenciálu venkova, tyto tendence vedoucí k diverzifikaci a změně funkcí krajiny, povzbudit.

Ačkoliv nepochybujeme o produkční roli zemědělství, zní nám dnes v Evropě poněkud jednostranně a nepřesně tvrzení "Prvotná úloha poľnohospodárstva je zabezpečiť výživu národa". Prvotní úlohou zemědělství v Evropě je dnes zabezpečiť produkci kvalitních potravin a nezničit přitom krajinu. Začíná být zdůrazňována role zemědělství jako tvůrce krajiny, a to nejdě jen na ploše 5–10 % zemědělské půdy.

Miloslav Lapka, Eva Cudlínová

Alternatívne poľnohospodárstvo a krajina

O alternatívnom poľnohospodárstve sa dnes veľmi často diskutuje rovnako medzi odborníkmi z oblasti ekológie, krajinnej ekológie a pod., ako aj medzi samotnými poľnohospodármi. V istých súvislostiach sú aj náhľady na jeho uplatnenie a realizáciu odlišné. Je len samozrejmé, že poľnohospodárske profesné zameranie prirodzene evokuje odbornú verejnosť k otázkam, či táto forma obhospodarovania a využívania potenciálu krajiny bude dostatočná z aspektu zabezpečenia výživy obyvateľstva, ale aj ekonomického fungovania poľnohospodárskej výroby. Na druhej strane tento fenomén absentuje a je nahrádzaný akcentom na celkové dôsledky tzv. konvenčného poľnohospodárstva na krajinu a jej jednotlivé zložky.

Cením si názorovú jednotu môjho príspevku (ŽP 5, s. 241–245) a pripomienok k tomuto článku od Z. Bedrny. Z kontextu vyplýva, že alternatívne (ekologické) poľnohospodárstvo má nesporný pozitívny vplyv na krajinu a jej jednotlivé zložky, teda pôdu, vodu, rastlinstvo, živočíšstvo a ľudskú spoločnosť. Pôvodne som v úvodných častiach svojho príspevku zdôrazňoval aj význam konvenčného poľnohospodárstva, ba dovolil som si aj zamyslieť sa nad samotným označením "konvenčné". Pri úprave článku na základe posudku recenzenta som však túto pasáž upravil, pričom som zabudol uviesť, že alternatívne poľnohospodárstvo má z hľadiska zabezpečenia dostatočného množstva potravín svoje rezervy a viacej som sa zamerával na "ekologické poľno-

hospodárstvo vo vzťahu ku krajine". Z. Bedrna správne poukazuje, že v celosvetovom meradle je zastúpenie alternatívneho poľnohospodárstva malé a podľa literárnych údajov sa v mnohých krajinách nerealizuje ani na odporúčaných 5–10 % výmery poľnohospodárskej pôdy.

Vymedzenie pojmu "alternatívne poľnohospodárstvo" si vyžadovalo analýzu literárnych prameňov, v ktorých som zaznamenal niektoré terminologické nejasnosti alebo odlišnosti. V článku som uviedol charakteristiku podľa autorov Petr, Dlouhý a kol. (1992), ktorí uvádzajú, že ekologické poľnohospodárstvo možno definovať ako vyvážený agroekosystém trvalého charakteru, ktorý sa zakladá prevažne na miestnych a obnoviteľných zdrojoch. Ďalej tiež uvádzajú, že ekologické poľnohospodárstvo v podstate vychádza z holistického chápania ekologických, ekonomických a sociálnych aspektov poľnohospodárskej produkcie (možno tiež uviesť výroby), a to nielen z hľadiska lokálnej, ale aj globálnej perspektívy. Zdôrazňujem, že túto charakteristiku prevzali aj autori publikácie "Ekologické poľnohospodárstvo" (Bartošová a kol., 1995). V celosvetovom meradle existuje asi šestnásť rôznych systémov a metód hospodárenia, ktoré sa v súčasnosti nazývajú spoločným názvom ekologické. Pritom v mnohých prípadoch sú názvy ekologické, organické, biologické a pod. považované za synonymá. V niektorých prípadoch sú rozdiely nepatrné alebo žiadne a prejavujú sa